

Jelentkezés a *Válság és kultúra* elnevezésű nemzetközi doktorjelölt konferenciára

Jelentkező: Sági Varga Kinga

Hallgatói státusz: Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Nyelv- és irodalomtudományi doktori iskolájának elsőéves hallgatója (irodalomtudományi szakirányon)

Szekció: irodalomtörténet

Az előadás nyelve: magyar

Az előadás címe: **A válság mentális és kulturális terei**

Az előadás magyar nyelvű szinopszisa:

A dolgozat a vajdasági Juhász Erzsébet (1947–1998) írói opusának az 1990-es években született prózai alkotásait vizsgálja. Az 90-es években a vajdasági kisebbségi irodalmi beszédmódok a szóródott ént jelenítették meg, aki maszkok, szerepjátékok mögül nyilatkozik meg. Az énről beszélni naivitásnak tűnt. Juhász Erzsébetnél is, részben a multikulturális tér teremtette helyzet miatt, részben pedig az úgynevezett biográfiai tabu megléte miatt, felfedezhetjük a tudatos vagy öntudatlan elrejtést, a maszkszituációt. Ugyanakkor az alteregó szerepeltetésével pedig egyszeriben mintha lerombolta volna ezt a tabut, és olyan személyes meglévő vagy vágyott tulajdonságokat villantott meg, amelyek biográfiai is tekinthetők. A biográfia be- vagy visszaemelése az irodalmi megközelítésekbe, nem tekinthető az irodalom egyik korábbi állapotához való visszatérésnek, hanem egy újfajta állomásnak, amely a „normalizálódás” jele is lehet. Ehhez a problémakörhöz kapcsolódóan fel kell vetni a valósághoz való viszony definiálását. Abból kiindulva, hogy az irodalom eleve fikcionalizált, lényegében lehetetlen a referenciális olvasat. A 90-es években tehát az olvasók azokat a szövegrészeket sem merték referenciálisan olvasni, amelyeket egyébként lehetett volna. Juhász Erzsébet textusaiban nem kezeli tabuként a referenciális olvasat lehetőségét. Eseményt közlő vagy tájékoztató vonatkozású szövegrészelei is vannak, amelyek szervesen beleépülnek műveibe. E mozzanat válik kulcsfontosságúvá a tekintetben, hogy a morális-politikai szemlélet ismét visszakerülhessen az olvasatba. A posztstrukturalista értelmezők szerint az irodalmi érték nem függ az ideológiától, ezért a 90-es évek kánonjából kezdtek kiszorulni azok a művek, amelyek politikai és morális tartalmakat hordoznak. Juhász Erzsébet műveit olvasva e tabu lerombolásának is tanúi lehetünk, hiszen műveinek legnagyobb részében a politikai és a morális elemek rejtett vagy kifejezett

dominanciája figyelhető meg. Legkifejezettebb e jelenség a *Határregény*ben. Konkrét utalásokat találunk az első és a második világháborúra, az SzHSz Királyságra és az akkori politikai helyzetre stb.

Juhász Erzsébet opusának vizsgálata során a multikulturalizmus és a kisebbségi helyzet tárgyalása mellett, olyan recepciólehetőség mutatkozik meg, amely a valamikori Monarchia felől közelíthető meg. A Monarchia-irodalmat a 19. század végének és a 20. század elejének politikai helyzete és az ebből adódó életérzés határozta meg. Ekkoriban válságba került az Osztrák-Magyar Monarchia, és 1918-ban fel is bomlott. Juhász Erzsébet tanulmányaiban foglalkozott a Monarchia kérdésével, és azt próbálta bizonyítani, hogy létezik az említett irodalmi Monarchia-modell. A modell lehetővé teszi az együtt élő/élt népek hasonló tudati tényezőinek manifesztálódását. Nemcsak a tematika monarchikus jellegére figyelt fel, hanem olyan közös életérzést és világlátást vélt felfedezni a Monarchia-irodalom egyes darabjaiban, amelyek nem függetleníthetők egészen a történelmi és társadalmi-politikai tényezőktől. A művek vizsgálata során szükség van a politikai-morális olvasatra is.

Juhász Erzsébet, műveiben, mondhatni zárt világot jelenít meg. Olyan értelemben zárt e világ, hogy olyan individuumokat vonultat fel, akik kisebbségi helyzetükből adódóan önnön határaik és a politikai helyzetből eredő valódi határok közé szorúlnak, válságba kerülnek. Az egyének elvágódása figyelhető meg egy rajtuk kívül eső világba, talán a vágyak világába, azonban az életmű individuumai gyakran vágyódnak Közép-Európa dimenzióiba is, akár ha szellemi szintéreként szemléljük, akár ha az „ígéret földjeként” tekintünk rá. A Közép-Európához való ragaszkodás a posztmonarchikus irodalmakban nem egyéb, mint a szabadság egyetlen elérhető lehetőség-feltételéhez való ragaszkodás. A posztumusz kiadásban megjelenő *Határregény* Angeline Nenadovitsa például úgy próbálja a jelen elviselhetetlenségét enyhíteni, hogy század eleji történetekbe éli magát. A posztmonarchikus olvasat szorosan kapcsolódik az asszmanni kulturális emlékezethez. Ezáltal az individuumokat és környezetüket a korábbi kulturális emlékezetek alakították. Ilyen értelemben tehát a Monarchia kora és az első világháború, a második világháború és egyáltalán a közép-európai események mind kihatással voltak az egyéni identitások alakulására az egyes Juhász-művekben.